

Mezi životem a smrtí: testamenty české šlechty v letech 1550- 1650

Editor: Pavel Král

Rok vydání: 2002

Místo vydání: České Budějovice

Základní informace

Mezi životem a smrtí je výběrová edice testamentů českých šlechticů v raném novověku. Obsahuje celkem 101 testamentů z let 1550 až 1650, přičemž každý rok je zastoupen jednou poslední vůlí. Zastoupeny jsou pouze testamenty šlechty pocházející z Království českého. Editorem je doktor Pavel Král z Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Tuto knihu původně napsal jako rigorózní práci. Široký časový záběr edice umožňuje zachytit změny, jimiž v této době procházela česká šlechta, i přesto, že edice je pouze výběrová.

Výstavba edice

Edice se dělí na dvě části: na část výkladovou a pramennou. Část výkladová se zabývá povahou testamentů, jejich výstavbou, okolnostmi a dobou jejich vzniku a jejich právním rozsahem. Stavba poslední vůle je zde rozebrána po jednotlivých částech a každé z nich je věnován výklad. Na jejím základě je vyložen šlechtický život od narození přes sňatek až do úmrtí.

Část pramenná pak obsahuje samotné testamenty. Ze 101 posledních vůlí je 58 rytířských (včetně těch ve své době čerstvě nobilitovaných) a 43 panských ze všech regionů Českého království. Významné procento zauímají rovněž ženské testamenty v poměru zhruba 1:3 proti mužským posledním vůlím. Opomenuti nejsou ani šlechtici, kteří po roce 1628 emigrovali. Testamenty jsou řazeny chronologicky.

Každá listina je opatřena registrem se stručným obsahem editované závěti, místem a datem vyhotovení a pořízení a jazykem, v němž byla původně napsána. Znění listin bylo upraveno podle současných pravopisných regulí. Připojen je poznámkový aparát.

Vybrané testamenty z edice:

- Poslední vůle Jana Krabice z Vietmile z roku 1556
- Poslední vůle Johanky Troskovcové z Hodkova z roku 1563
- Poslední vůle Jana staršího Popela z Lobkovic z roku 1570
- Poslední vůle Jaroslava Libštejnského z Kolovrat z roku 1590
- Poslední vůle Karla z Valdštejna z roku 1597
- Poslední vůle Jindřicha Kouče z Kouče z roku 1610
- Výpis ze závěti Karla Lichtenštejna z roku 1623
- Poslední vůle Sabiny Žofie Morziové z Vřesovic z roku 1640
- Poslední vůle Václava Obyteckého z Obytec z roku 1648

Testament:

Poslední vůle (dobově zvaná kšaft, zřízení, poručení nebo pořízení) byla v této době nejjistější variantou pojištění majetku po smrti jejího majitele (vedle darování, dání deskami, zápisu dědictví dluhem a spolkem). Je občas řazena mezi ego dokumenty. Uchovávány byly zejména v zemských deskách (v trhových kvaternech) a existují ve čtyřech variantách: originální závěť, závěť originální neintabulovaná (za její zanesení nebyl zaplacen příslušný poplatek), ověřený opis závěti a koncept závěti.

Ideální struktura testamentu

- 1) Úvodní ustanovení (*invokace, intitulace, promulgace*)
- 2) Důvody sepsání (*úvahy o lidském osudu a nevyhnutelnosti smrti, motivace k sepsání, právní způsobilost k pořízení testamentu, meditace o duši a posmrtném životě, ustanovení o pohřbu*)
- 3) Distribuce (*dědicové, poručníci, zbožné odkazy*)
- 4) Závěrečná ustanovení (*sankce, žádost o vložení do ZD, zajištění možnosti zrušit testament učinění dodatečných odkazů, subskripce, datace*)

Testamenty jako prameny historického poznání lze uplatnit například v těchto oblastech:

- Genealogie šlechtických rodů, jejich přátelé a služebnictvo
- Průhled do tehdejší mentality
- Právní dějiny

Významná úložiště šlechtických testamentů:

- fond Deskových listin Úřadu desek zemských NA v Praze
- fond Cizích rodů archivu SOA v Třeboni
- Rodinný archiv Lobkoviců SOA v Litoměřicích (žitenická pobočka)